

Doğada Bu Ay

Yaz tatili deyince birçoğumuzun aklına deniz gelir. Belki şu sıralarda bazılarınız denize gitme planları yapmaya başladı, bazılarınızsa zaten deniz kıyısında. Tatil yerine varır varmaz hemen mayolarımızı giyer, denize kaçarız. Kıyıda yürüyüş yapar, ilginç deniz canlılarını keşfetmeye çalışırız. Yunuslar, yosunlar, irili ufaklı balıklar, yengeçler, denizkaplumbağaları, denizsolucanları, denizaneleri, denizatları, martılar... Bu sayımızda, denizde ya da deniz kıyısında yaşayan bazı dostlarımızı tanıyacağız.

Denizçayırları

Denizde yüzerken, ayağınıza ya da elinize denizçayırı yapraklarının dolandığı olmuştur. Denizçayırlarını genelde yosun diye biliriz. Ancak, yosunlar çiçeksiz, denizçayırlarıysa çiçekli bitkilerdendir. "Denizlerin akciğerleri" olarak tanımlayabileceğimiz denizçayırları, diğer bitkiler gibi, denizlerdeki oksijen dengesinin sürekliliğini sağlarlar. Özellikle, denizlerin ilk 50 m'ye kadar olan derinliklerinde, canlılar için önemli yaşam alanlarını oluştururlar. Denizçayırının yeşil çiçekleri ve yeşil zeytine benzeyen meyveleri vardır. Karada bulunan diğer bitkiler gibi ışığa gereksinim duyarlar. Bu nedenle ışığı daha çok geçiren sulara yaşar, kirli sulara yaşayamazlar. Bu nedenle denizçayırlarının bulunduğu yerlerin temiz olduğunu söyleyebiliriz. Bu bitkiler, kıydan gelen kumları kökleri arasında tutarak kıyı erozyonunu da önlerler.

Ancak son yıllarda deniz zeminini tarayarak çekilen ağlar nedeniyle denizçayırları zarar görüyor. Ayrıca "katil yosun" ve "terörist yosun" adı verilen iki yosun türü nedeniyle denizçayırlarının yaşam alanları daralıyor. Bu yosun türlerine böyle denmesinin nedeni, aşırı çoğalarak bulundukları alanları kaplamaları ve sonuçta diğer deniz

canlılarının gelişimlerini engellemeleri. Normalde Kızıldeniz'de yaşayan terörist yosunlar Süveyş Kanalı'ndan geçerek Akdeniz'e gelmiş. Katil yosunlar henüz kıyılarımızda yok, ancak hızla yayılmalarından kaygı duyuluyor.

Tritonlar

Kabuğu süs eşyası olarak kullanılan triton, bu nedenle sayısı giderek azalan çok güzel bir deniz canlısı. Kabuklarının üzerinde ilginç renk ve desenler bulunur. Siğ sulara yaşar ve denizyıldızları ya da denizkestaneleriyle beslenir. Avını kokusundan tanır ve sürünerek ona doğru ilerler. Avının üzerine çıkarak, onu felç eden bir sıvı salgılar. Felç olan hayvan kaçamaz ve triton avını yavaş yavaş sindirerek yer. Birçok etçil hayvan gibi, tritonlar da besinlerini avlayacakları özel bir alan belirler, bu alandan başka yerde avlanmazlar. Kendi alanlarını korur ve başka tritonların bu alana girmesine izin vermezler. Bu nedenle onları bir arada değil, ayrı ayrı görebiliriz. Tritonların en yaşlılarının kabukları 50 cm'ye ulaşır. Bu güzel hayvanın tükenmemesi için, onları canlı canlı toplayanları görürseniz bu durumu hatırlatmayı unutmayın.

Denizatları

Denizçayırılarının bulundukları yerlerde denizatları da vardır. Çünkü denizçayırıları onların yaşam alanıdır. Çayırılarda yapraklarına kuyruklarıyla tutunurlar. Küçük deniz hayvanlarıyla beslenirler. Genellikle 15 metre derinlikte yaşarlar. Denizatlarının en ilginç özellikleri erkeklerinin doğurması. İlk olarak dişi denizatının vücudundaki yumurtalar erkeğin spermli tarafından döllenir. Bundan sonra dişi, döllenmiş yumurtalarını erkeğin karnındaki bir keseye aktarır. Yavrular, erkek denizatının karnında 4-5 hafta geçirdikten sonra yumurtadan çıkarlar. Denizatları tüm denizlerimizde yaşamalarına karşın, en çok Karadeniz’de görülürler. Bir zamanlar Akdeniz ve Ege’de yaygın olan bu canlıların sayıları, toplanıp kurutuldukları için giderek azaldı.

Denizyıldızları

Denizyıldızları, çok yavaş hareket ederler ve midye, salyangoz hatta denizkestanesi bile yerler. Avlarını yakaladıktan sonra midelerini dışarı çıkarıp, salgıladıkları enzimlerle onları kısmen parçalarlar. Bu, yarı parçalanmış avı midelerine alırlar. Tüm bu işlemler bitince midelerini tekrar kendi içlerine sokarlar. Denizyıldızlarının bir başka ilginç özelliği de kendi kendilerini yenilemeleridir. Yani kollarından biri

koptuğunda yerine yenisi gelişir. Birbirinden farklı uzunlukta kollara sahip bir denizyıldızı gördüğünüzde, bilin ki kısa olanlar yenilenen kollarıdır. Denizyıldızlarını bütün denizlerimizde görebilirsiniz.

Denizkestaneleri

Denizkestaneleri, sanırsanız hepinizin ilgisini çekiyordur. Dikenleri olan bu canlıyı görebilmek için genelde denizin kayalık bölgelerine bakmak yeterli. İnancı zor gelecek belki, ama denizkestaneleri ve denizhiyarları birbirine yakın akrabadır. Dikenleri o kadar güçlüdür ki kayalarda bunlarla küçük delikler açabilirler. Bazı denizkestanelerinin içlerinde zehir bulunur ama bu zehir öldürücü değildir. Birçok denizkestanesi, uzun iğnelerine karşın kolayca gizlenebilirler. Kendilerini kumun içine gömerler. Bu nedenle denizkestanesi olan yerlerde yüzerken dikkat edin, dikenleri ayağınıza batmasın.

Sizin Keşifleriniz Neler?

Bakalım anlattığımız bu canlılardan hangilerini deniz kıyısında, göreceksiniz? Belki de ilginç başka canlılar keşfedeceksiniz. Deniz kıyısında gezerken herhangi bir canlıyla karşılaştığınızda özelliklerini not almaya

çalışın. Görebildiğiniz özelliklerini yazmanız yeterli. Bunu yaparken onlara ürkütecek kadar yaklaşmamaya özen gösterin ve zarar vermemeye çalışın. Daha sonra da denizde keşfettiğiniz bu yeni dostlarınızın özelliklerini bize yollamayı unutmayın.

• • • • •

Burcu Meltem Arık

burcu@dogadernegi.org

Kaynak

Gözcüoğlu B., Ö. F. Aydınlar, Derin Mavi Atlas, TÜBİTAK, 2001

Sevgili Arkadaşlar,

Doğayla ilgili sorularınızı ve yaptığınız çalışmaları bize yollayabilirsiniz. Gönderdiklerinizin bazılarını zaman zaman köşemizde yer vereceğiz. Mektuplarınızı ve e-postalarınızı bekliyoruz.

Adres: TÜBİTAK Bilim Çocuk Dergisi Doğada Bu Ay Köşesi/Atatürk Bulvarı/No: 221/Kavaklıdere/06100/Ankara/e-posta: cocuk@tubitak.gov.tr